

UBND XÃ ĐẠI THANH

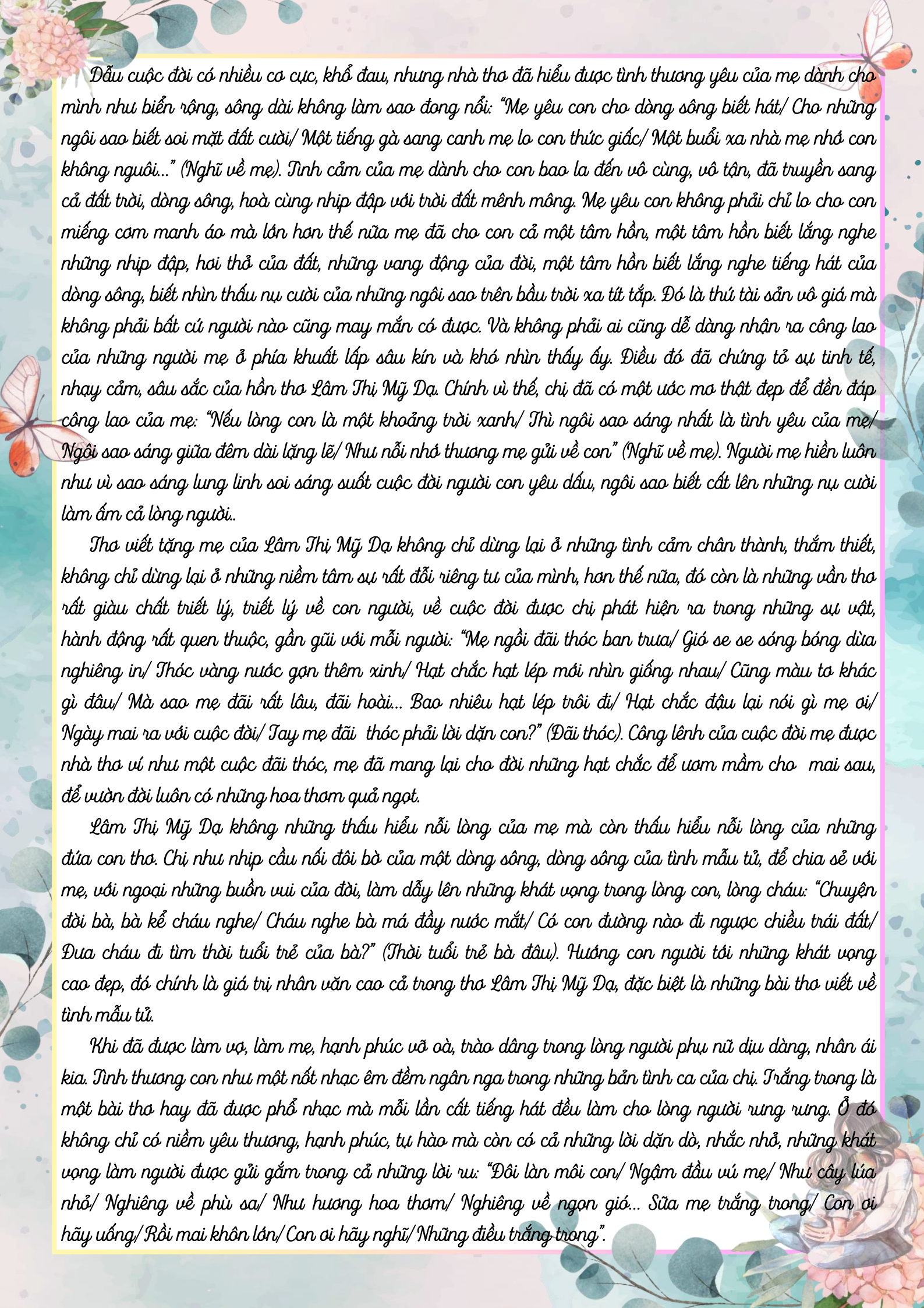
Lắng sâu cùng trang sách

Tình mẫu tử trong thơ Lâm Thị Mỹ Dạ

Lâm Thị Mỹ Dạ là một nhà thơ trưởng thành trong phong trào chống Mỹ. Nhắc đến thơ chị, người ta thường nhớ đến những bài thơ mang đậm âm hưởng sử thi như Khoảnh trời, hố bom, hoặc dịu dàng, nữ tính nhưng không kém phần thẳng thắn như Anh đừng khen em, hoặc nồng cháy yêu đương như Không đề...

Trên hành trình thi ca của mình, chị đã không dừng lại ở những bài thơ làm vang danh một thời ấy. Con người thơ của chị luôn khát khao dâng hiến, tìm tòi và mang đến cho thơ những nguồn cảm xúc mới mẻ, ngọt ngào và sâu lắng. Trái tim đa sầu, đa cảm của một người phụ nữ, một người mẹ đã rung lên những nhịp đập bồi hồi để rồi cất lên trong thơ chị những giai điệu mới làm xúc động lòng người - giai điệu của tình mẫu tử. Khảo sát 194 bài thơ trong 6 tập thơ của Lâm Thị Mỹ Dạ, chúng tôi thấy có 21 bài thơ viết về đề tài này, chiếm tỉ lệ 10,82%. Phần lớn các bài thơ này đã được chị tập hợp lại trong tập thơ "Mẹ và con", in chung cùng con gái Hoàng Dạ Thi, một số bài còn lại được in rải rác trong các tập thơ "Đề tặng một giấc mơ", "Hồn đầy hoa cúc dại"... Tình mẫu tử là tình cảm thiêng liêng, sâu nặng của con người, thứ tình cảm máu mủ, ruột rà, sâu nặng ấy thật không dễ diễn đạt bằng lời, ấy thế mà Lâm Thị Mỹ Dạ đã thật khéo léo chuyển tải những tình cảm thiêng liêng ấy vào trong những vần thơ của mình. Chị đã làm tròn bổn phận của một cái tôi trữ tình biện chứng, đúng với quy luật cuộc đời - cái tôi trữ tình ấy khi đóng vai là một người mẹ, khi lại đóng vai là một người con. Chính vì thế, tình mẫu tử trong thơ Lâm Thị Mỹ Dạ là thứ tình cảm toàn diện, trọn vẹn, chân thành, thấm thiết, là món quà vô giá mà chị đã mang tặng cho người mẹ kính yêu và những đứa con thơ yêu dấu của mình. Những ai đã, đang và sẽ làm vợ, làm mẹ sẽ không khỏi bồi ngùi, xúc động trước những vần thơ chân thành, tha thiết của chị. Những vần thơ được vụng lên từ cõi lòng của một người mẹ hiền, một người con thảo, cõi lòng của một con người luôn trân trọng đề cao tình mẫu tử hơn bất cứ thứ tình cảm nào trong cuộc đời mình.

Những vần thơ chị viết về mẹ thật cảm động biết nhường nào. Cuộc đời cay đắng khổ cực của mẹ đã được chị ngâm ngùi kể lại: "Người xưa nào có phụ tình/ Mà sao mẹ chịu một mình khổ đau/ Thác ghềnh nước cả, sông sâu/ Chồng chèo mình mẹ đương đầu bão giông/ Buồn lo mẹ giấu bên lòng/ Nuôi em trong dạ, mẹ mong từng ngày/ Nỗi mình biết ngổ ai hay/ Bao đêm nước mắt rơi đầy, mẹ ơi/ Khi em cất tiếng chào đời/ Trái tim mẹ tưởng héo rồi lại tươi" (Trái tim sinh nở). Đó là những vần thơ được viết ra từ bao trăn trở, day dứt, từ những vết thương lòng trong cuộc đời mình để lại. Tình thương mẹ vì thế như được nhân lên gấp bội phần. Lời thơ của Lâm Thị Mỹ Dạ lúc này là tiếng lòng đồng cảm với nỗi khổ đau của người mẹ. Những câu hỏi tu từ cất lên làm nhức nhối tâm can mọi người, hơn ai hết, chị đã hiểu được những khổ đau của đời mẹ ngay cả khi chị chưa được sinh ra trong cuộc đời này.

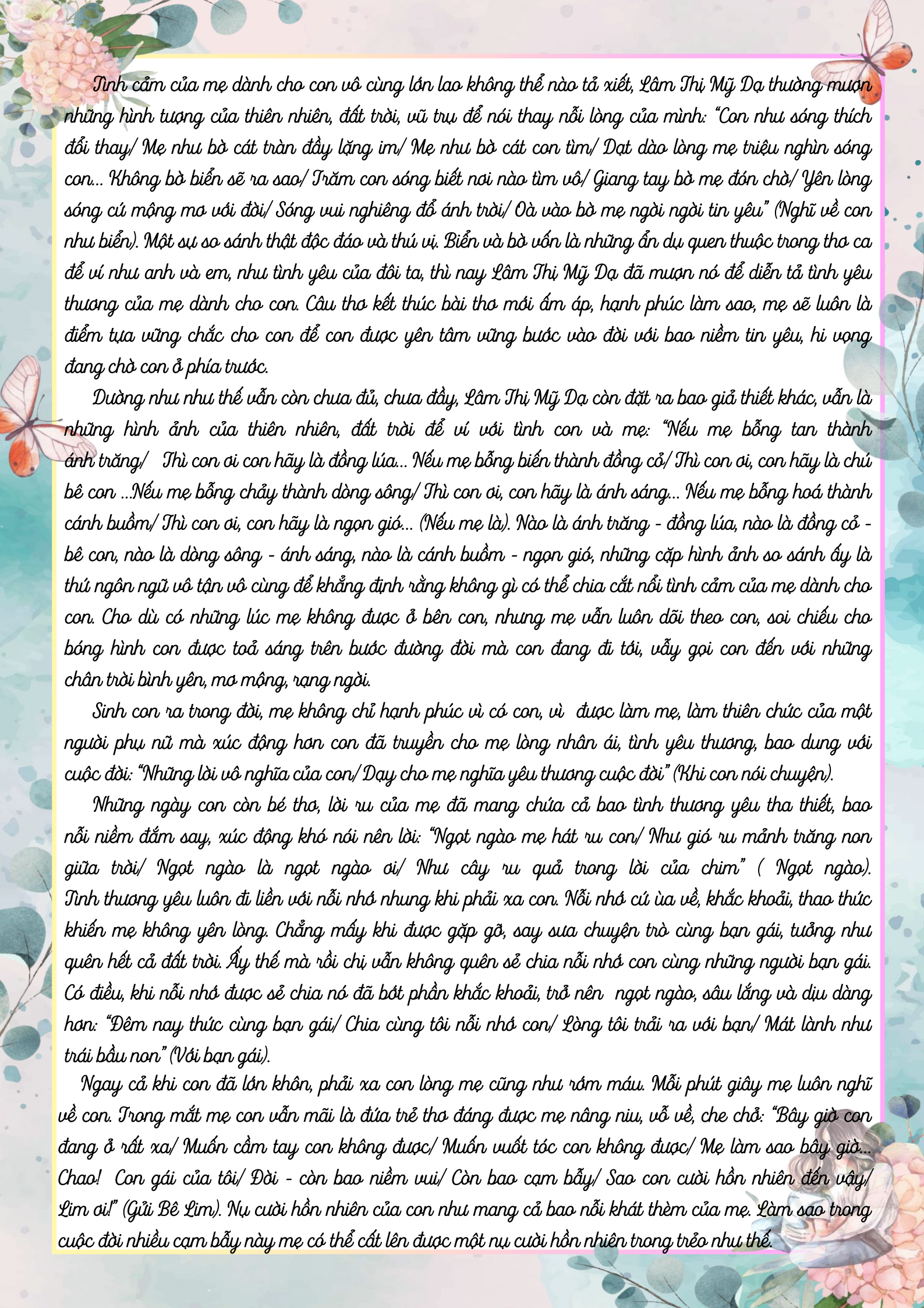

Dấu cuộc đời có nhiều cơ cực, khổ đau, nhưng nhà thơ đã hiểu được tình thương yêu của mẹ dành cho mình như biển rộng, sông dài không làm sao đong nổi: “Mẹ yêu con cho dòng sông biết hát/ Cho những ngôi sao biết soi mặt đất cười/ Một tiếng gà sang canh mẹ lo con thức giấc/ Một buổi xa nhà mẹ nhớ con không nguôi...” (Nghĩ về mẹ). Tình cảm của mẹ dành cho con bao la đến vô cùng, vô tận, đã truyền sang cả đất trời, dòng sông, hoà cùng nhịp đập với trời đất mệnh mông. Mẹ yêu con không phải chỉ lo cho con miếng cơm manh áo mà lớn hơn thế nữa mẹ đã cho con cả một tâm hồn, một tâm hồn biết lắng nghe những nhịp đập, hơi thở của đất, những vang động của đời, một tâm hồn biết lắng nghe tiếng hát của dòng sông, biết nhìn thấu nụ cười của những ngôi sao trên bầu trời xa tít tắp. Đó là thứ tài sản vô giá mà không phải bất cứ người nào cũng may mắn có được. Và không phải ai cũng dễ dàng nhận ra công lao của những người mẹ ở phía khuất lấp sâu kín và khó nhìn thấy ấy. Điều đó đã chứng tỏ sự tinh tế, nhạy cảm, sâu sắc của hồn thơ Lâm Thị Mỹ Dạ. Chính vì thế, chị đã có một ước mơ thật đẹp để đền đáp công lao của mẹ: “Nếu lòng con là một khoảng trời xanh/ Thì ngôi sao sáng nhất là tình yêu của mẹ/ Ngôi sao sáng giữa đêm dài lặng lẽ/ Như nỗi nhớ thương mẹ gửi về con” (Nghĩ về mẹ). Người mẹ hiền luôn như vì sao sáng lung linh soi sáng suốt cuộc đời người con yêu dấu, ngôi sao biết cất lên những nụ cười làm ấm cả lòng người.

Thơ viết tặng mẹ của Lâm Thị Mỹ Dạ không chỉ dừng lại ở những tình cảm chân thành, thấm thiết, không chỉ dừng lại ở những niềm tâm sự rất đời riêng tư của mình, hơn thế nữa, đó còn là những vần thơ rất giàu chất triết lý, triết lý về con người, về cuộc đời được chị phát hiện ra trong những sự vật, hành động rất quen thuộc, gần gũi với mỗi người: “Mẹ ngồi đãi thóc ban trưa/ Gió se se sóng bóng dừa nghiêng in/ Thóc vàng nước gợn thêm xinh/ Hạt chắc hạt lép mới nhìn giống nhau/ Cũng màu to khác gì đâu/ Mà sao mẹ đãi rất lâu, đãi hoài... Bao nhiêu hạt lép trôi đi/ Hạt chắc đậu lại nói gì mẹ ơi/ Ngày mai ra với cuộc đời/ Tay mẹ đãi thóc phải lời dặn con?” (Đãi thóc). Công lênh của cuộc đời mẹ được nhà thơ ví như một cuộc đãi thóc, mẹ đã mang lại cho đời những hạt chắc để uơm mầm cho mai sau, để vườn đời luôn có những hoa thơm quả ngọt.

Lâm Thị Mỹ Dạ không những thấu hiểu nỗi lòng của mẹ mà còn thấu hiểu nỗi lòng của những đứa con thơ. Chị như nhịp cầu nối đôi bờ của một dòng sông, dòng sông của tình mẫu tử, để chia sẻ với mẹ, với ngoại những buồn vui của đời, làm đầy lên những khát vọng trong lòng con, lòng cháu: “Chuyện đời bà, bà kể cháu nghe/ Cháu nghe bà má đầy nước mắt/ Có con đường nào đi ngược chiều trái đất/ Đưa cháu đi tìm thời tuổi trẻ của bà?” (Thời tuổi trẻ bà đâu). Hướng con người tới những khát vọng cao đẹp, đó chính là giá trị nhân văn cao cả trong thơ Lâm Thị Mỹ Dạ, đặc biệt là những bài thơ viết về tình mẫu tử.

Khi đã được làm vợ, làm mẹ, hạnh phúc vỡ òa, trào dâng trong lòng người phụ nữ dịu dàng, nhân ái kia. Tình thương con như một nốt nhạc êm đềm ngân nga trong những bản tình ca của chị. Trắc trặc trong là một bài thơ hay đã được phổ nhạc mà mỗi lần cất tiếng hát đều làm cho lòng người rung rung. Ở đó không chỉ có niềm yêu thương, hạnh phúc, tự hào mà còn có cả những lời dặn dò, nhắc nhở, những khát vọng làm người được gửi gắm trong cả những lời ru: “Đôi làn môi con/ Ngậm đầu vú mẹ/ Như cây lúa nhỏ/ Nghiêng về phù sa/ Như hương hoa thơm/ Nghiêng về ngọn gió... Sữa mẹ trắng trong/ Con ơi hãy uống/ Rồi mai khôn lớn/ Con ơi hãy nghĩ/ Những điều trắng trong”.

Tình cảm của mẹ dành cho con vô cùng lớn lao không thể nào tả xiết, Lâm Thị Mỹ Dạ thường mượn những hình tượng của thiên nhiên, đất trời, vũ trụ để nói thay nỗi lòng của mình: “Con như sóng thích đổi thay/ Mẹ như bờ cát tràn đầy lặng im/ Mẹ như bờ cát con tìm/ Dạt dào lòng mẹ triệu nghìn sóng con... Không bờ biển sẽ ra sao/ Trăm con sóng biết nơi nào tìm vô/ Giang tay bờ mẹ đón chờ/ Yên lòng sóng cú mộng mơ uối đời/ Sóng vui nghiêng đổ ánh trời/ Õa vào bờ mẹ ngồi ngồi tin yêu” (Nghĩ về con như biển). Một sự so sánh thật độc đáo và thú vị. Biển và bờ vốn là những ẩn dụ quen thuộc trong thơ ca để ví như anh và em, như tình yêu của đôi ta, thì nay Lâm Thị Mỹ Dạ đã mượn nó để diễn tả tình yêu thương của mẹ dành cho con. Câu thơ kết thúc bài thơ mới ấm áp, hạnh phúc làm sao, mẹ sẽ luôn là điểm tựa vững chắc cho con để con được yên tâm vững bước vào đời với bao niềm tin yêu, hi vọng đang chờ con ở phía trước.

Đường như thế vẫn còn chưa đủ, chưa đầy, Lâm Thị Mỹ Dạ còn đặt ra bao giả thiết khác, vẫn là những hình ảnh của thiên nhiên, đất trời để ví với tình con và mẹ: “Nếu mẹ bỗng tan thành ánh trăng/ Thì con ơi con hãy là đồng lúa... Nếu mẹ bỗng biến thành đồng cỏ/ Thì con ơi, con hãy là chú bê con ...Nếu mẹ bỗng chảy thành dòng sông/ Thì con ơi, con hãy là ánh sáng... Nếu mẹ bỗng hoá thành cánh bướm/ Thì con ơi, con hãy là ngọn gió... (Nếu mẹ là). Nào là ánh trăng - đồng lúa, nào là đồng cỏ - bê con, nào là dòng sông - ánh sáng, nào là cánh bướm - ngọn gió, những cặp hình ảnh so sánh ấy là thú ngôn ngữ vô tận vô cùng để khẳng định rằng không gì có thể chia cắt nỗi tình cảm của mẹ dành cho con. Cho dù có những lúc mẹ không được ở bên con, nhưng mẹ vẫn luôn dõi theo con, soi chiếu cho bóng hình con được toả sáng trên bước đường đời mà con đang đi tới, vẫy gọi con đến với những chân trời bình yên, mơ mộng, rạng ngời.

Sinh con ra trong đời, mẹ không chỉ hạnh phúc vì có con, vì được làm mẹ, làm thiên chức của một người phụ nữ mà xúc động hơn con đã truyền cho mẹ lòng nhân ái, tình yêu thương, bao dung với cuộc đời: “Những lời vô nghĩa của con/ Dạy cho mẹ nghĩa yêu thương cuộc đời” (Khi con nói chuyện).

Những ngày con còn bé thơ, lời ru của mẹ đã mang chứa cả bao tình thương yêu tha thiết, bao nỗi niềm đắm say, xúc động khó nói nên lời: “Ngọt ngào mẹ hát ru con/ Như gió ru mảnh trăng non giữa trời/ Ngọt ngào là ngọt ngào ơi/ Như cây ru quả trong lòng của chim” (Ngọt ngào). Tình thương yêu luôn đi liền với nỗi nhớ nhưng khi phải xa con. Nỗi nhớ cứ ứa về, khắc khoải, thao thức khiến mẹ không yên lòng. Chẳng mấy khi được gặp gỡ, say sưa chuyện trò cùng bạn gái, tưởng như quên hết cả đất trời. Ấy thế mà rồi chị vẫn không quên sẽ chia nỗi nhớ con cùng những người bạn gái. Có điều, khi nỗi nhớ được sẻ chia nó đã bớt phần khắc khoải, trở nên ngọt ngào, sâu lắng và dịu dàng hơn: “Đêm nay thức cùng bạn gái/ Chia cùng tôi nỗi nhớ con/ Lòng tôi trải ra với bạn/ Mát lành như trái bầu non” (Với bạn gái).

Ngay cả khi con đã lớn khôn, phải xa con lòng mẹ cũng như rớm máu. Mỗi phút giây mẹ luôn nghĩ về con. Trong mắt mẹ con vẫn mãi là đứa trẻ thơ đáng được mẹ nâng niu, vỗ về, che chở: “Bây giờ con đang ở rất xa/ Muốn cầm tay con không được/ Muốn vuốt tóc con không được/ Mẹ làm sao bây giờ... Chào! Con gái của tôi/ Đời - còn bao niềm vui/ Còn bao cam bẫy/ Sao con cười hồn nhiên đến vậy/ Lim ơi” (Gửi Bé Lim). Nụ cười hồn nhiên của con như mang cả bao nỗi khát thèm của mẹ. Làm sao trong cuộc đời nhiều cam bẫy này mẹ có thể cất lên được một nụ cười hồn nhiên trong trẻo như thế.

Nụ cười ấy sẽ theo mẹ suốt cuộc đời để xóa tan những buồn đau, muộn phiền trong lòng mẹ. Thế mới biết trái tim người phụ nữ phương Đông thương con đến mức nào, mọi nỗi buồn vui của cuộc đời mẹ đều gắn với bóng hình của những người con. Có con, niềm vui sẽ được nhân lên gấp bội, nỗi buồn sẽ vơi đi muôn phần.

Mong muốn được sẻ chia với con như những người bạn được hiện rõ trong những vần thơ của chị: "Khi con lớn lời yêu chớm nui/ Mẹ nhớ mẹ xưa mất sáng tóc thề... Sóng bạc đầu - mẹ bây giờ con hải/ Da diết vô cùng muốn trở lại mẹ ngày xưa" (Mẹ ngày xưa). Thi sỹ đã tìm thấy bóng dáng thời xưa trẻ của mình trong dáng hình của người con gái hiện tại. Một chút tiếc nuối, một chút nhớ mong, một chút khao khát muốn được trở về với thời xưa cũ. Thật giản dị và chân thành dù biết ước mơ ấy không bao giờ trở thành hiện thực. Nhưng những lời tâm sự của chị với con gái càng làm cho người đọc hiểu rõ hơn nhu cầu được sẻ chia, nhu cầu được xem con như những người bạn để cởi mở lòng mình, cho con nhìn thấy tâm hồn trẻ trung ẩn sau những nhọc nhằn, lo toan của đời mẹ. Đó là khao khát, mong muốn của một con người đã từng tự thú: *Ta thành trái mà hồn còn như lá.*

Có những lúc Lâm Thị Mỹ Dạ đã xem con mình như một người bạn tri âm, tri kỷ, chị đã tâm sự với con mà cũng như đang độc thoại với mình để rút ra những chân lý của cuộc đời, những điều hiển nhiên mai sau con gái mẹ lớn lên sẽ phải hiểu, sẽ phải trải qua như đời mẹ lúc này. Trong những trường hợp này, lời thơ của chị chùng xuống, có phần trầm lắng hơn. Lời tâm sự như trút cả ruột gan, nghẹn ngào, xúc động và tràn đầy ý vị cuộc đời: *"Trái tim mẹ yếu mềm có sẵn/ Can đảm tới đâu cũng phụ nữ thôi mà/ Mẹ như chú lạc đà nặng nhọc/ Mà ốc đảo con sao mãi còn xa"* (Viết về câu trả lời của con). *Mẹ có một thời con gái/ Như tờ trời quá mong manh/ Mẹ sinh con là con gái/ Hạnh phúc niềm đau một lần... Tự mình phải hiểu mình thôi/ Làm thân con gái một đời/ Buồn lo lẫn vào trong mắt/ Nụ cười cứ nở trên môi"* (Một thời con gái).

Bao giờ cũng vậy, trong những bài thơ viết về tình mẫu tử, Lâm Thị Mỹ Dạ thường gửi lại cho con, căn dặn các con những điều cần phải có, những gì cần phải làm, cần phải hướng tới để các con được nên người. Những lời dặn dò, nhắc nhở của chị thật nhẹ nhàng, êm ái nhưng nó sẽ thấm sâu vào tâm hồn của các con, sẽ theo chúng suốt cuộc đời và trở thành thói hành trang quý giá trong gia tài của những người con gái thương yêu: *"Trái cấm địa đàn ông/ Con ơi, chỉ ngắm/ Đừng như Eva/ Vội vàng môi cắn"* (Một tuổi cho con).

"Tình mẹ bao la như biển Thái Bình dạt dào...", văng đâu đây lời hát ấy còn vọng lại. Ta như được chứng kiến rõ hơn tình cảm trong ngần ấy của mẹ qua những vần thơ của Lâm Thị Mỹ Dạ. Viết về tình mẫu tử là một đề tài quen thuộc của thi ca, nhưng một tác giả mà có đến nhiều tác phẩm viết về đề tài này như Lâm Thị Mỹ Dạ quả không nhiều. đọng lại trong lòng người đọc khi đến với những bài thơ này là những tình cảm chân thành, quý giá mà nhân vật trữ tình đã dành cho người mẹ kính yêu của mình và cho những người con yêu dấu mình đã đút ruột để ra. Dù ở phương diện nào, là một người con hay một người mẹ, Lâm Thị Mỹ Dạ cũng làm tròn bổn phận của mình, trước hết là làm tròn bổn phận của mình trong đời rồi mới đến trong thơ.

Thơ ca mang chứa những năng lượng huyền bí siêu phàm, chính vì thế, những lời thơ của Lâm Thị Mỹ Dạ càng làm xúc động lòng người. Chất trữ tình đan xen với những dòng tự sự nhẹ nhàng, thấm thía đã đưa ta trở về với những ngày ấu thơ để cảm nhận sâu sắc hơn những tình cảm yêu thương dạt dào của mẹ. Phút giây bồi ngùi xúc động làm cho mỗi người đọc lại nhớ tới người mẹ hiền yêu dấu của mình hơn. Lòng biết ơn được gọi nhắc, những vần thơ như tấm gương cho người đọc soi mình vào dòng sông cuộc sống. Năm tháng có thể cuốn trôi đi tất cả nhưng những tình cảm cao quý, thánh thiện của con người thì không được phép quên, không thể nào quên. Đất nước mình còn nghèo, người phụ nữ dù đã được giải phóng nhưng vẫn còn nhiều cơ cực. Hãy biết cảm thông và chia sẻ trước khi chỉ biết đón nhận những tình cảm yêu thương mà người mẹ đã dành cho mình.

Dòng sông không bao giờ ngừng chảy cũng như tình cảm của mẹ dành cho con là vô tận vô cùng. Hãy đừng chiêm ngưỡng từ xa mà phải biết biến nó thành hành động. Đó chính là mong muốn của Lâm Thị Mỹ Dạ trong những vần thơ viết về tình mẫu tử của mình. Những tình cảm riêng tư, thầm kín của nhà thơ đã bắt gặp được tiếng đồng vọng của đời, đã tìm thấy tiếng nói tri âm trong lòng bao thế hệ người đọc. Bài thơ Lâm Thị Mỹ Dạ luôn hướng người đọc tìm đến những giá trị nhân văn cao đẹp trong cuộc đời. Mảng thơ viết về tình mẫu tử trong thơ Lâm Thị Mỹ Dạ đã góp phần làm cho thơ chi sâu sắc hơn, nồng nàn hơn, nữ tính hơn, phong phú hơn và in đậm cá tính của mình hơn.

Tân Kỳ, ngày 19-2-2008

